

Guidelines for Implementing Security House Policy in the Rim Khlong Community Bangkok

แนวทางการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง
กรุงเทพมหานคร

Titapol Noijsad^{a*}

ฐิตพล น้อยจาด^{a*}

^aDoctor of Public Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

*Corresponding author: titapol22@gmail.com

Received 30 August 2022; Revised 18 September 2022; Accepted 3 October 2022;
Published Online 22 March 2023

Abstract

This study is guidelines for implementing the Security House Policy in the Rim Khlong Community Bangkok and defines the research scope for specific areas of Stable home projects in a community area on the edge of Khlong Lat Phrao Bangkok only with a qualitative research methodology. There are three objectives as follows 1) to study the problem of implementing the Home Security Policy in the canal community area. Bangkok 2) to study the factors affecting the implementation of the Home Security Policy in the community area along the canal 3) to study the guidelines for implementing the Home Security Policy in the canal community area of Bangkok. The results showed that “The project of stable houses, communities along the canal Bangkok” was an important public policy created to solve public problems that affected people in Bangkok, such as slum problems, flood problems, and wastewater problems. Community Organization Development Institute was the main unit in the project implementation. The experience from similar projects that have been undertaken was used as a guideline for implementation. Focusing on the participation of people in the community, it is considered a public policy that contributes to sustainable housing development. Because a project could help canal poachers get new housing right at a price suitable for low-income earners. However, in implementing the policy, some projects were successful, and some were not.

Keywords: Public Policy; Implement of The Policy; Rim Khlong Community; Bann ManKong; Stable House; Bangkok

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร กำหนดขอบเขตการวิจัยเฉพาะพื้นที่ โครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ชุมชนที่ริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร เท่านั้น ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อเพื่อ 1) ศึกษาปัญหาการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติ ในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร 3) ศึกษาแนวทางการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า “โครงการบ้านมั่นคงชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร” นี้ เป็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญเกิดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณะซึ่งส่งผลกระทบต่อคนในกรุงเทพมหานคร อันได้แก่ ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาน้ำท่วม และปัญหาน้ำเสีย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในฐานะหน่วยงานหลักในการดำเนินโครงการภาครัฐ ได้นำประสบการณ์จากการดำเนินลักษณะใกล้เคียงกันที่เคยดำเนินการมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) ของคนในชุมชน นอกจากนี้ โครงการบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร เป็นการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง ถือว่าเป็นนโยบายสาธารณะที่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ริมคลอง กรุงเทพมหานคร ได้อย่างยั่งยืน เพราะเป็นโครงการที่ช่วยให้ผู้รกรักริมคลอง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้มีที่อยู่อาศัยใหม่อย่างถูกต้อง ในราคาที่เหมาะสมกับรายได้ของผู้มีรายได้น้อย แต่ในการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร ไปปฏิบัติ นั้น ยังมีบางโครงการที่สำเร็จและบางโครงการไม่สำเร็จ

คำสำคัญ: นโยบายสาธารณะ; การนำนโยบายไปปฏิบัติ; ชุมชนริมคลอง; บ้านมั่นคง; กรุงเทพมหานคร

1. บทนำ

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองมหานคร ที่มีลักษณะเติบโตอย่างรวดเร็ว และดึงดูดประชากรจากทุกภูมิภาคให้หลั่งไหลเข้ามาทำมาหากินในเมืองหลวง การอพยพของผู้คนเหล่านั้นส่วนหนึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพการดำรงชีวิตให้กับคนจนจากต่างจังหวัด เพื่อให้คนจนเมืองมีโอกาสได้เข้าถึงที่อยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น ที่ผ่านมารัฐบาลได้มีนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยหลายลักษณะ และเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของความต้อใช้ในการใช้ที่ดินในพื้นที่เมือง นโยบายของแต่ละรัฐบาล เช่น การจัดที่อยู่อาศัยแบบเคหะสงเคราะห์ แฟลตการเคหะ โครงการขอแบ่งที่ดินกับเจ้าของที่ดินเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัย การทำบ้านเอื้ออาทรสำหรับผู้มีรายได้น้อย และการทำโครงการบ้านมั่นคง เพื่อให้คนจนได้มีความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย เป็นต้น การดำเนินงานพัฒนาที่อยู่อาศัยโครงการบ้านมั่นคง ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ซึ่งเป็นโครงการที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัยให้กับคนจนเมือง ทั้งยังเป็นโครงการที่มีการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องการช่วยเหลือตนเอง โดยการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อบริหารจัดการโครงการ ซึ่งเป็นโครงการที่สามารถช่วยให้คนจนเมืองมีที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคงและมีความสามารถยกระดับในการพึ่งตนเองในการบริหารจัดการได้มากขึ้น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2563)

"โครงการบ้านมั่นคง" เป็นโครงการที่รัฐบาลบาลมอบหมายให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) โดยสำนักงานบ้านมั่นคงรับผิดชอบดำเนินงานมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา โดยมีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนคนจนเมืองทั่วประเทศ สร้างความมั่นคงในการครอบครองที่ดิน พัฒนาระบบสาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อม ชุมชน และการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความสามารถในการจัดการของชุมชน การดำเนินงานในโครงการบ้านมั่นคง มีแนวทางสำคัญที่ให้แก่คนในชุมชนได้เป็นเจ้าของโครงการ เป็นแกนหลักในการแก้ไขปัญหา และจัดการตนเอง โดยมีภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่นให้การสนับสนุน ในการดำเนินการแก้ไขปัญหา การจัดการตนเองด้านที่อยู่อาศัย และพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนร่วมกันของคนในชุมชน เกิดการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างเป็นระบบในเมือง ทำให้คนจนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เกิดเป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหา ที่มีรูปแบบการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย และเกิดการพัฒนามีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

จากเหตุการณ์อุทกภัยในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ใน ปี พ.ศ. 2554 พบว่า สาเหตุหลักที่เป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำ คือ คู คลอง ทางระบายน้ำหลัก ถูกชุมชนบุกรุกมีการปลูกสร้างบ้านเรือนรูกล้ำเข้ามาในริมคลองอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้การระบายน้ำไม่คล่องตัว ซึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีจำนวนคูคลอง ทั้งสิ้น 1,161 คลอง เป็นคูลำรางลำกระโดง จำนวน 521 แห่ง บึงรับน้ำ จำนวน 21 แห่ง สำหรับคลองในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร จำแนกออก เป็น 2 ประเภท คือคลองสาธารณะ อยู่ในความดูแลของกรุงเทพมหานคร และคลองชลประทาน ซึ่งเป็นที่ราชพัสดุ จำนวน 28 คลอง ในปี พ.ศ. 2532 กรุงเทพมหานครโดยสำนักการระบายน้ำกรุงเทพมหานคร ได้รับมอบเฉพาะเส้นทางน้ำ จำนวน 13 คลอง เพื่อนำมาใช้บริหารจัดการน้ำ ตามแนวพระราชดำริก่อน ทั้งนี้การดำเนินการในเขตพื้นที่ริมคลองหรือริมตลิ่งจะอยู่ในความดูแลและรับผิดชอบร่วมกัน 3 หน่วยงาน คือ กรุงเทพมหานคร กรมธนารักษ์ และกรมชลประทาน (กระทรวงการคลัง กรมธนารักษ์, 2561, น. 1)

คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อ วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2555 เห็นชอบข้อเสนอ การบริหารจัดการสิ่งก่อสร้างรูกล้ำลำน้ำสาธารณะ ตามข้อเสนอของคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) โดยให้กระทรวงมหาดไทย และ กรุงเทพมหานคร ร่วมกันดำเนินการตามกฎหมายกับผู้ที่บุกรุกลำน้ำสาธารณะ รวมทั้ง ต้องไม่ออกใบอนุญาตให้กับอาคารสิ่งปลูกสร้างที่กำลังจะดำเนินการทุกประเภท ที่ตรวจสอบว่ามีการบุกรุกลำน้ำสาธารณะด้วย นอกจากนี้ ได้มอบหมายให้

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พิจารณาจัดหาที่พักอาศัยถาวรให้กับผู้บุกรุก ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2547 หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติด้านสังคม ได้มีข้อสั่งการ เมื่อ วันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2557 ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดำเนินการกำหนดมาตรการจัดระเบียบ และแก้ไขปัญหามลพิษชุมชนแออัด รวมทั้งการจัดหาที่อยู่อาศัยถาวรให้แก่ผู้รกรูกล้าแนวริมลำคลอง และทางระบายน้ำ (กระทรวงการคลัง กรมธนารักษ์, 2561, น. 1)

ทั้งนี้รัฐบาลได้มีนโยบายในการบริหารจัดการกับสิ่งปลูกสร้างรกรูกล้าลำน้ำสาธารณะ โดยมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย และกรุงเทพมหานคร ร่วมกันดำเนินการตามกฎหมายกับผู้บุกรุกกล้าลำน้ำสาธารณะ และให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พิจารณาจัดหาที่พักอาศัยถาวรให้กับผู้บุกรุก ในการนี้ กรุงเทพมหานคร โดยสำนักการระบายน้ำ ได้จัดทำแผนการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษรกรูกลองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ให้สอดคล้องกับโครงการบริหารจัดการสิ่งปลูกสร้างรกรูกล้าลำน้ำ โดยจัดทำแผนดำเนินการระยะเร่งด่วน ตามโครงการนำร่องในพื้นที่ชุมชนริมคลองลาดพร้าว ก่อนเป็นลำดับแรก และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. สำรวจชุมชนที่ได้รับผลกระทบ และจัดทำแผนการแก้ไขปัญหามาให้แก่มุมชนดังกล่าว โดยนำเสนอรูปแบบการพัฒนาที่อยู่ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสภาพพื้นที่คลอง ได้แก่

1) การปรับปรุงในที่ดินเดิมโดยเช่าที่ดินราชพัสดุร่วมกันและจัดระเบียบการอยู่อาศัยเพื่อรองรับครัวเรือนที่รกรูกล้าคลอง ภายใต้กรอบโครงการบ้านมั่นคง

2) การสร้างชุมชนในที่ดินใหม่ที่ชุมชนจะจัดการที่อยู่อาศัยร่วมกัน ในลักษณะการซื้อหรือเช่าที่ดิน และปลูกสร้างที่พักอาศัยร่วมกันในกรณีที่ไม่สามารถปรับปรุงในที่ดินเดิมได้

3) การเช่าซื้ออาคาร ในโครงการที่มีอยู่แล้ว เช่น โครงการบ้านเอื้ออาทร หรือโครงการที่พักอาศัยของบริษัทบริหารสินทรัพย์ของกระทรวงการคลังที่มีอยู่ (กระทรวงการคลัง กรมธนารักษ์, 2561, น. 2)

เมื่อ ปี พ.ศ. 2557 เมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้ามาบริหารประเทศ คณะรัฐมนตรี จึงมีมติเห็นชอบข้อเสนอมการบริหารจัดการสิ่งรกรูกล้าลำน้ำสาธารณะ และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้มีข้อสั่งการให้กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร พร้อมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดำเนินการกำหนดมาตรการจัดระเบียบ และแก้ไขปัญหามลพิษชุมชนแออัดและการสร้างที่อยู่อาศัยรกรูกล้าแนวลำคลอง และทางระบายน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษชีวิตและปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมถึงร่วมกันดำเนินการตามกฎหมายกับผู้บุกรุกกล้าลำคลองสาธารณะ และให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พิจารณาจัดหาที่พักอาศัยถาวรให้กับผู้บุกรุก ร่วมกับให้ฝ่ายความมั่นคง แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อเจรจากับประชาชนในพื้นที่ในการย้ายที่อยู่อาศัย โดยกำหนดคลองสำคัญที่มีปัญหาการรกรูกล้า จำนวน 9 คลอง ได้แก่ คลองบางซื่อ คลองบางเขน คลองลาดพร้าว และคลองสอง คลองเปรมประชากร คลองพระยาธรรมมนตรี คลองสามวา คลองลาดบัวขาว คลองประเวศบุรีรมย์ และคลองพระโขนง

เพื่อต้องการให้เกิดประโยชน์ในการสร้างระบบการระบายน้ำ จากลำคลองสาธารณะต่าง ๆ เพื่อแก้ไข และป้องกันปัญหาอุทกภัย รวมถึงการพัฒนาที่อยู่อาศัย (โครงการบ้านมั่นคง) ภายในชุมชนริมคลอง ให้มีความเป็นระเบียบ และมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) นอกจากนี้ คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้มอบหมายให้หน่วยงานภาครัฐเข้าไปดำเนินการ ได้แก่ กรมธนารักษ์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และกรุงเทพมหานคร ให้มาสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนในพื้นที่ริมคลอง ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนระบายน้ำ และประตูระบายน้ำ พร้อมกับเสนอรูปแบบให้ชุมชนริมคลอง มีการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ สำหรับเช่าซื้อที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน

อย่างไรก็ตาม การนำนโยบายโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง (บ้านมั่นคงริมคลอง) ไปปฏิบัติตามแนวนโยบายของภาครัฐนี้ ก็มีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการตามนโยบายดังกล่าว เนื่องจากมีทั้งผู้สูญเสียผลประโยชน์และการได้รับผลกระทบที่แตกต่างกันไป จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ของการดำเนินวิจัยเฉพาะพื้นที่ โครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ชุมชนที่ริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร เท่านั้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติ ในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาแนวทางการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร

3. การดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวทางการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทั้งนี้ เพื่อจะศึกษาถึงแนวทาง/การดำเนินการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร นั้น ว่ามีแนวทางการดำเนินงานอย่างไร ด้วยการศึกษาวิจัยจากข้อมูลเอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนาม การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) หรือ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือกึ่งมีโครงสร้าง (Unstructured or Semi Structure Interviews) ซึ่งเป็นหลักวิธีหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Gordon & Langmaid, 2003; Legard, Keegan, & Ward, 2003 อ้างถึงใน สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม, 2551, น. 67, 91-92) โดยทั่วไปแล้ว การวิจัย นั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาคำตอบในสิ่งที่ปัญหา หรือมีข้อสงสัย ซึ่งแนวทางในการหาคำตอบหรือความรู้ใหม่นั้น ก็คือแนวคิดพื้นฐานหรือปรัชญาของการทำวิจัย นั่นเอง หรือพูดง่าย ๆ ก็คือการที่เราจะทำวิจัยเรื่องใด เรื่องหนึ่งนั้น เราควรจะรู้ว่าจะใช้วิธีไหน ในการทำวิจัย ซึ่งการแสวงหาความรู้ ความจริง เป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง และได้พัฒนาเป็นศาสตร์แห่งการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักปรัชญาในสาขาญาณวิทยา (Epistemology) ได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใหม่ ในด้านแนวคิด และวิธีการแสวงหาความรู้ ความจริง มาโดยตลอด ซึ่งเป็นมรรควิธีที่จะแสวงหาความรู้ความจริงได้อย่างไร (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และสุภาพ ฉัตรภรณ์, 2559, น. 3)

แนวคิดพื้นฐาน หรือปรัชญาที่นำมาใช้ในงานวิจัย นี้คือ แนวคิดแบบปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ซึ่งเป็นแนวคิดนี้ เกิดจากการต่อต้านว่าการวิจัยที่อาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว นั้น ไม่เหมาะสมที่จะนำมาอธิบายในงานวิจัยเชิงสังคมศาสตร์ในบางเรื่อง เพราะแนวคิดแบบปรากฏการณ์นิยม นี้ จะมองว่าการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นการศึกษาความรู้ ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ นั้น มีความซับซ้อนเกินกว่าที่จะอธิบายออกมาเป็นตัวเลขในเชิงวิทยาศาสตร์ หรืออีกนัยหนึ่ง แนวคิดแบบปรากฏการณ์นิยมนี้ มองว่าสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่บนโลกนี้ จะมีความหมายก็ต่อเมื่อมนุษย์มองแล้วให้ความหมาย เพราะฉะนั้น ความรู้ หรือความจริง จะขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์มองในเรื่องนั้น ๆ อย่งไร ซึ่งแนวคิดแบบปรากฏการณ์นิยมนี้ เป็นแนวคิดของการวิจัยเชิงคุณภาพ นั่นคือ การแสวงหาความรู้โดยผ่านการพิจารณาปรากฏการณ์สังคม จากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีคิดแบบปรากฏการณ์นิยม นี้จะสนใจข้อมูลในด้านความรู้สึก นึกคิด ความหมาย ค่านิยมหรือ

อุดมการณ์ของบุคคลที่นอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณเท่านั้น ซึ่งต้องมักต้องใช้เวลาในการศึกษาวิจัย ติดตามในระยะยาว ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดย การตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Theory) (สุภางค์ จันทวานิช, 2553, น. 13)

จากอดีตที่ผ่านมาการวิเคราะห์นโยบายของหน่วยงานภาครัฐ มุ่งเน้นเพียงกระบวนการของการกำหนดนโยบายและการประเมินผลของนโยบายเป็นส่วนสำคัญทำให้มองข้ามความสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยองค์ความรู้ทุกสาขาทางรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้นโยบายสาธารณะบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งการนำนโยบายไปปฏิบัติ ถือได้ว่าเป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างการกำหนดนโยบายและการประเมินนโยบายกลับกลายเป็นช่องว่างที่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติ (วรเดช จันทรศร, 2548, น. 2)

4. ผลการวิจัย

ภาครัฐกำหนดเป้าหมายโครงการบ้านมั่นคงไว้ เพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยทั่วประเทศมาตั้งแต่ ปี 2546 หลักการสำคัญคือ ให้ชาวชุมชนที่เข้าร่วมโครงการร่วมกลุ่มกันแก้ไขปัญหา เป็นรูปแบบของการพัฒนาชุมชนแนวใหม่ ไม่ใช่รูปแบบของการสงเคราะห์หรือหน่วยงานรัฐเข้าไปสร้างบ้านให้ชาวบ้านแบบให้เปล่า แต่ให้ชุมชนหรือชาวบ้านมีส่วนร่วมและเป็นแกนหลักในการแก้ไขปัญหา

ผลการวิจัยพบว่า “โครงการบ้านมั่นคงชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร” นี้ เป็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญที่เกิดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณะซึ่งส่งผลกระทบต่อคนในกรุงเทพมหานคร อันได้แก่ ปัญหามลพิษ น้ำท่วม และปัญหาน้ำเสีย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในฐานะหน่วยงานหลักในการดำเนินโครงการได้นำประสบการณ์จากการดำเนินโครงการลักษณะใกล้เคียงกันที่เคยดำเนินการมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) ของคนในชุมชน นอกจากนี้ โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง ถือว่าเป็นนโยบายสาธารณะที่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่อยู่อาศัยได้อย่างยั่งยืน เพราะเป็นโครงการที่ช่วยให้ผู้รुकู้ค่าครองชีพที่อยู่อาศัยใหม่ได้อย่างถูกต้องในราคาที่เหมาะสมกับรายได้ของผู้มีรายได้น้อย แต่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติมีบางโครงการที่สำเร็จและบางโครงการไม่สำเร็จ

4.1 การนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร

โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองลาดพร้าว ดำเนินการไม่แล้วเสร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการแล้วเสร็จ มีเพียง 2,995 ครัวเรือน ใน 35 ชุมชน จากเป้าหมาย 7,069 ครัวเรือน ใน 50 ชุมชน กล่าวคือ ภาครัฐสามารถแก้ไขปัญหาการรูกู้ค่าครองชีพลาดพร้าว และพัฒนาที่อยู่อาศัยใหม่ให้คนในชุมชนเกิดความมั่นคงและสิทธิการครอบครองที่ดิน และที่อยู่อาศัย ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้เพียง ร้อยละ 42.37 ของครัวเรือนเป้าหมาย (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2564) เมื่อพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมโดยรวมของชุมชนที่ได้รับการพัฒนาที่อยู่อาศัย และมีการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งเรียบร้อยแล้ว พบว่า มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ร่มรื่น น่าอยู่อาศัย สภาพของคลองมีความกว้างมากขึ้น น้ำในคลองใสสะอาดมากขึ้น และไม่มีกลิ่นเหม็นรบกวน แต่ในทางกลับกันแล้ว สำหรับชุมชนที่การพัฒนาที่อยู่อาศัยที่ไม่สามารถดำเนินการแล้วเสร็จ เนื่องจากติดปัญหาคนในชุมชนบางรายไม่ยอมมีรายจ่ายออกจากพื้นที่เดิม ทำให้การพัฒนาที่อยู่อาศัย การก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง และการปรับปรุงทางเดินริมน้ำ ยังไม่สามารถ

ดำเนินการได้ตลอดทั้งชุมชน สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน จึงยังไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีขยะมูลฝอยเกลื่อนกลาดในพื้นที่โดยรอบทั้งบนบกและในลำคลอง ขณะที่คลองยังไม่สามารถขยายความกว้างได้ น้ำในคลองสีดำและบางแห่งมีกลิ่นเหม็นรบกวน

ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชนริมคลองลาดพร้าว ที่เข้าร่วมโครงการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่าพื้นที่ในชุมชนที่ดำเนินการในการพัฒนาที่อยู่อาศัยไม่แล้วเสร็จ เกิดปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชน โดยผู้เข้าร่วมโครงการรู้สึกว่าการเกิดความไม่ยุติธรรมที่ตนต้องจ่ายค่าเช่าที่ดินให้แก่หน่วยงานของรัฐ จากเดิมที่ไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนนี้ แต่ผู้ที่ไม่ยอมรื้อย้ายได้อยู่อาศัยในที่ดินที่เช่าฟรี อีกทั้งผู้เข้าร่วมโครงการถูกผู้ที่ไม่ยอมรื้อย้าย ออกจากพื้นที่เดิม เยาะเย้ย ถากถาง ที่ยอมเป็นหนี้สินเชื่อที่อยู่อาศัย อีกทั้งมองว่า หากพวกตนชนะคดีจากกรณีการบังคับรื้อย้ายของภาครัฐ อาจได้รับเงินชดเชยจากการรื้อย้ายบ้าน ส่งผลให้คนในชุมชนมีการทะเลาะเบาะแว้ง และเกิดความขัดแย้งกัน อันกระทบต่อความสำเร็จของโครงการที่กำหนด

เมื่อพิจารณาในมุมมองของรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งเป็นการนำศาสตร์แขนงต่าง ๆ มาใช้ในการบริหารราชการ ผู้วิจัยเห็นว่า “โครงการบ้านมั่นคงชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร” นี้ เป็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญ ที่เกิดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณะ (Public Problem) ซึ่งส่งผลกระทบต่อคนในกรุงเทพมหานคร อันได้แก่ ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาน้ำท่วม และปัญหาน้ำเสีย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในฐานะหน่วยงานหลัก ในการดำเนินโครงการได้นำประสบการณ์จากการดำเนินโครงการลักษณะใกล้เคียงกันที่เคยดำเนินการมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) ของคนในชุมชนในแต่ละขั้นตอนการดำเนินโครงการ แนวทางการปรับปรุงที่อยู่อาศัยใช้วิธีการประสานผลประโยชน์ในที่ดิน (Land Sharing) คือ การที่หน่วยงานรัฐเจ้าของที่ดินอนุญาตให้เช่าที่ดินบริเวณที่อยู่อาศัยเดิม และชุมชนนำที่ดินที่เช่ามาบริหารจัดการด้วยการปรับเปลี่ยนรูปแบบของที่อยู่อาศัยจากเดิมซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยแนวราบหรือที่อยู่อาศัยแบบหนาแน่นน้อย มาเป็นที่อยู่อาศัยแนวตั้งหรือที่อยู่อาศัยแบบหนาแน่นมากขึ้น เพื่อให้คนในชุมชนยังสามารถอยู่อาศัยอยู่ในที่ตั้งถิ่นฐานเดิม กรณีที่ชุมชนมีที่ดินไม่เพียงพอที่จะบริหารจัดการที่อยู่อาศัยแนวตั้งให้กับคนในชุมชนทั้งหมด ก็ขึ้นอยู่กับข้อตกลงของคนในชุมชนว่าจะย้ายชุมชนไปที่ดินใหม่ (Relocation) ทั้งชุมชนหรือบางส่วน

4.2 ปัจจัยที่ส่งผลการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติ ในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร

พบปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการนำนโยบายไปปฏิบัติ พอสรุปได้เป็นด้าน ๆ ดังนี้ คือ

1) ด้านระบบการสื่อสารข้อมูล ผลการศึกษา พบว่า มีการสื่อสารข้อมูลที่ไม่เข้าใจกัน ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานที่ไม่เพียงพอหรือไม่ชัดเจน ขาดการวางแผน หรือไม่มีการลำดับขั้นตอนการสื่อสารข้อมูลที่เหมาะสม มีการให้ข้อมูลที่น้อยจนเกินไปจนไม่สามารถแปลความหมายได้ และมีใช้ภาษาที่กำกวมหรือมีความหมายได้หลายทาง ด้านการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้นยังขาดการอธิบายที่ครอบคลุมกับเนื้อหา หรือการได้ยินไม่ชัดเจน เนื่องจากอุปสรรคในการประชาสัมพันธ์ นั้น เก่าหรือชำรุด การให้ข้อมูลที่น้อยจนเกินไปทำให้ประชาชนที่รับฟังนั้นไม่ชัดเจน ทำให้ประชาชนเกิดความสับสนและความไม่เข้าใจในสิ่งที่เจ้าหน้าที่สื่อสาร

2) ด้านทรัพยากรบุคลากร ผลการศึกษา พบว่า การมีบุคลากรจำนวนน้อย และไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ชุมชนในด้านต่าง ๆ พบว่ายังมีบุคลากรบางส่วนที่ไม่ใส่ใจในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งอาจจะมีผลในการปฏิบัติงานในหน่วยงานได้นำไปสู่การทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ เพราะการปฏิบัติภารกิจจำเป็นต้องพบปะผู้คนที่หลากหลาย

สถานการณ์ หลากหลายรูปแบบ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ จำเป็นต้องอาศัยทักษะ ความรู้ในกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติ รวมถึง ประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในด้านการเงินการคลัง ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า มีปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ในแต่ละปีการจัดสรรวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ดี โดยเริ่มจากสิ่งที่จำเป็นก่อน แม้เครื่องมืออุปกรณ์จะไม่เพียงพอและทันสมัยในปัจจุบันนี้ แต่การวางแผนใช้จ่ายเงินซื้อของที่จำเป็นก่อน

3) ด้านกฎและระเบียบ ผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน พบว่ายังคงมีบุคคลบางส่วนที่ไม่ปฏิบัติตามในกฎและระเบียบของนโยบาย ที่นำไปสู่การปฏิบัติ ที่อาจทำให้เสื่อมเสียภาพลักษณ์ของหน่วยงาน เนื่องจากความไม่รับผิดชอบต่อสังคม หรือหน่วยงานขาดความโปร่งใส และประชาชนในชุมชนขาดความเชื่อใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่

4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า การขอความร่วมมือของประชาชนนั้นมีส่วนน้อยที่ไม่ให้ความร่วมมือ ทำให้การดำเนินงานของทางหน่วยงานเกิดการติดขัดไม่สามารถนำเอาข้อมูลมาได้เนื่องจากประชาชนอาจจะไม่คุ้นเคยกับระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ ดังนั้น ต้องมีการพูดคุยกับประชาชนบ่อยครั้ง เพื่อที่จะทำให้เกิดความไว้วางใจของประชาชน

กล่าวโดยสรุป โครงการบ้านมั่นคงชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร ยังมีบางโครงการที่ยังไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการรुकล้ำพื้นที่บริเวณริมคลอง เพื่อให้สามารถดำเนินโครงการก่อสร้างเขื่อนคอนกรีตเสริมเหล็ก และประตุน้ำคลองลาดพร้าวได้ สำหรับโครงการในชุมชนริมคลองที่การพัฒนาที่อยู่อาศัยยังไม่แล้วเสร็จ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนยังไม่ดีขึ้น เนื่องจากยังคงมีผู้คนที่ยังไม่ยอมรื้อย้าย ทำให้ไม่สามารถพัฒนาที่อยู่อาศัยได้ทั้งชุมชน ส่งผลให้สภาพแวดล้อมโดยรวมของชุมชนไม่แตกต่างจากเดิมที่อยู่อาศัยยังคงแออัด ขยะเกลื่อนกลาดทั้งบนบกและในคลอง น้ำยังคงเน่าเสีย และยังไม่สามารถสร้างเขื่อนคอนกรีตได้ตลอดแนว ซึ่งเป็นอันตรายต่อเด็กและผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน นอกจากนี้ คนในชุมชนยังเกิดความขัดแย้งทำให้ชุมชนแตกแยกออกเป็นหลายฝ่าย ซึ่งตรงข้ามกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่มุ่งหวังให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

4.3 ความสำเร็จของการนำนโยบายโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร ไปปฏิบัติ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการนำนโยบายโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร ไปปฏิบัติ ตามแนวทางของนโยบาย ที่กำหนดโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2550) ในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการนำนโยบายโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร นั้น การปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชนของโครงการบ้านมั่นคง มีส่วนร่วมกันที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ มีปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชน กล่าวคือ ลักษณะของนโยบายมีความสำคัญต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจากจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางการปฏิบัติ ฉะนั้น นโยบายที่กำหนดขึ้น จะต้องมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นโดยมาตรฐานนโยบายจะเชื่อมโยงหรือแสดงให้เห็นถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลสำเร็จของนโยบาย

ด้านสภาวะหรือเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ก็เป็นเงื่อนไข เป็นตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ สภาพของเศรษฐกิจที่มีผลต่อความเพียงพอในการจัดสรรทรัพยากร ให้แก่ แผนงานโครงการ ความคิดเห็นทั้งในเชิงคัดค้านหรือสนับสนุนของประชาชน กลุ่มผู้นำกลุ่มผลประโยชน์ นักการเมือง และกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ที่มีต่อนโยบายนั้น รวมถึงด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติ ความรู้สึกของผู้ปฏิบัติที่มีต่อนโยบาย อันได้แก่ การ

ยอมรับ การปฏิเสธ ความเข้าใจ การวางเฉย ความมากน้อยของความรู้สึก รับผิดชอบการดำเนินงานตามนโยบาย เหล่านี้ มีผลต่อการความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

5. อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 อภิปรายผลการวิจัย

จากการข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัย โครงการบ้านมั่นคงชุมชนริมคลองลาดพร้าว ที่มีทั้งชุมชนที่ประสบผลสำเร็จแล้ว และมีชุมชนที่ไม่ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหวังของภาครัฐ พบว่า เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่ทำให้โครงการบ้านมั่นคงชุมชนริมคลอง ไม่ประสบผลสำเร็จที่สอดคล้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ

วิเคราะห์ความสำเร็จและความล้มเหลวการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตามแนวคิดนักวิชาการ

1. ปัจจัยด้านนโยบาย การดำเนินนโยบายพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง ยังขาดความต่อเนื่องและความชัดเจน โดยเมื่อพิจารณาถึงการกำกับติดตามของคณะทำงานระดับนโยบายพบว่า ในช่วง 2-3 ปีแรกของการดำเนินโครงการคณะทำงานระดับนโยบายมีการประชุมติดตามความคืบหน้าอยู่เป็นประจำต่อเนื่อง สืบเนื่องจากโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองลาดพร้าวเป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล แต่ปัจจุบันคณะทำงานระดับนโยบายไม่มีการประชุมติดตามความคืบหน้า ทำให้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นยังคงอยู่ และไม่มีแนวทางแก้ไขที่ชัดเจน ประกอบกับสถานะความคืบหน้าของโครงการเริ่มชะงักลง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงไม่กล้าดำเนินการขับเคลื่อนมากนัก เนื่องจากเกรงว่าจะมีการต่อต้านและการฟ้องร้องจากคนในชุมชนที่คัดค้านโครงการ จึงอยู่ระหว่างการรอผลการตัดสินใจดำเนินคดีกับผู้ที่ไม่ยอมรับย้ายบางส่วน ทั้งนี้ หากภาครัฐขณะคดีก็นำผลการตัดสินคดีมาใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนโครงการต่อไป ปัจจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2558, น. 437) ที่เห็นว่า หากแนวทางที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติไม่ชัดเจน จะส่งผลให้หน่วยปฏิบัติต้องใช้เวลาพิจารณาในการปฏิบัติงานและอาจก่อให้เกิดปัญหาจากการปฏิบัติงาน และวรเดช จันทรศร (2558, น. 376-377) ที่เห็นว่าขั้นตอนการปฏิบัติที่มีความชัดเจนและเข้าใจง่ายเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่ง ที่ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จกล่าวคือ แม้นโยบายจะมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนแต่ถ้าแนวทางปฏิบัติไม่ชัดเจน ก็จะส่งผลให้หน่วยปฏิบัติ ต้องใช้เวลาพิจารณาในการปฏิบัติงานและอาจก่อให้เกิดปัญหาจากการปฏิบัติงาน (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2558, น. 437) ดังนั้น ความชัดเจนของเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของนโยบาย เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่ง ที่ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จ (วรเดช จันทรศร, 2558, น. 376)

2. ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนเป็นผู้บริหารโครงการหลักของชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการและเป็นสื่อกลางในการติดต่อประสานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับคนในชุมชนริมคลอง ดังนั้น ภาวะผู้นำ ทักษะและความเข้าใจด้านการบริหารของผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความสามารถ ความกล้าตัดสินใจ ความสามารถในการสร้างความร่วมมือ ความโปร่งใส ความมีคุณธรรม ความเสียสละ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้โครงการประสบความสำเร็จ หากผู้นำชุมชนขาดภาวะผู้นำจะทำให้คนในชุมชนขาดความเชื่อมั่นและตัดสินใจไม่เข้าร่วมโครงการหากผู้นำชุมชนขาดทักษะและความรู้จะทำให้การบริหารโครงการล่าช้าหรือผิดพลาด ดังนั้น ภาวะผู้นำ ทักษะ และความเข้าใจด้านการบริหารของผู้นำชุมชน เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้โครงการประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับปัจจัยด้านการบริหารของวรเดช จันทรศร (วรเดช จันทรศร, 2558, น. 377-378) อันประกอบด้วย ภาวะผู้นำของฝ่ายบริหาร ทักษะและความเข้าใจด้านการบริหารงาน และความสามารถในการแก้ไขปัญหาความล่าช้าที่เกิดขึ้น

3. ปัจจัยด้านกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายขาดความเข้าใจในผลได้และผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากนโยบายหรือมีทัศนคติด้านลบต่อนโยบาย ด้วยความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นความไม่ต้องการเป็นหนี้จากการสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ การเสียผลประโยชน์จากกิจการบ้านเช่าในพื้นที่ที่รुकล้ำคลอง ความไม่ต้องการลดขนาดที่อยู่อาศัยของตนเองเพื่อให้คนในชุมชนได้มีสิทธิอยู่อาศัยในบริเวณเดียวกัน ก็จะทำให้เกิดการต่อต้านหรือไม่ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายตามความมุ่งหวังที่วางไว้ สำหรับชุมชนที่ได้รับการพัฒนาที่อยู่อาศัย และมีการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งเรียบร้อยแล้ว แม้ว่าสภาพแวดล้อมโดยรวมของชุมชนจะมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ร่มรื่นและน่าอยู่อาศัยมากขึ้น แต่คนในชุมชนบางส่วนมีการนำสิ่งของมาวางระเกะระกะบริเวณด้านหน้าและด้านข้างของบ้าน ทำให้ทางเดินสาธารณะคับแคบทั้งนี้ หากชุมชนไม่มีการกำกับควบคุมในเรื่องดังกล่าว อาจทำให้สภาพของชุมชนแออัดกลับมากในพื้นที่อีกครั้งในอนาคต กล่าวคือ ทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อนโยบาย และความเข้าใจในประโยชน์และผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากนโยบาย เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินนโยบาย (วรเดช จันทรศร, 2558, น. 378)

4. ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การที่คนในชุมชนบางส่วนต่อต้านและไม่ยินยอมหรือย้ายบ้านออกจากพื้นที่ริมคลอง ทำให้โครงการหยุดชะงักไม่สามารถดำเนินการได้ กรมธนารักษ์ในฐานะเจ้าของพื้นที่ได้ดำเนินการยื่นฟ้องดำเนินคดีกับผู้บุกรุกที่ราชพัสดุและไม่ยินยอมหรือย้ายบางส่วนแล้ว แต่กระบวนการดำเนินคดีมีขั้นตอนค่อนข้างมากและใช้ระยะเวลาเวลานานกว่าจะได้รับการตัดสินและมีผลบังคับอันเป็นที่สุด ทั้งนี้ ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 44 (ปว.44) กำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถออกคำสั่งเป็นหนังสือแจ้งให้ผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองสิ่งปลูกสร้างที่รुकล้ำคลองดำเนินการรื้อถอนภายใน 15 วัน หากไม่ดำเนินการพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างนั้นได้ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ในทางปฏิบัติ แม้ว่าสำนักงานเขตในฐานะหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร จะมีอำนาจในเรื่องดังกล่าว แต่การจะบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้มีการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างก็มีกระบวนการขั้นตอนค่อนข้างมากเช่นกัน ประกอบกับเจ้าหน้าที่ต้องคำนึงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่จากการต่อสู้ขัดขวางการรื้อถอนที่อาจเกิดขึ้น ทำให้การบังคับใช้กฎหมายในส่วนนี้ดำเนินการได้ค่อนข้างช้า และอาจหยุดนิ่ง นอกจากนี้ ความล่าช้าในการดำเนินการก่อสร้างเขื่อนคอนกรีตเสริมเหล็กและประตูระบายน้ำคลองลาดพร้าว ก็เป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้คนในชุมชนริมคลองบางส่วนยังไม่รื้อย้ายบ้าน เนื่องจากเมื่อรื้อย้ายแล้วต้องหาบ้านเช่าเพื่ออาศัยอยู่ชั่วคราว และหากการดำเนินการก่อสร้างเขื่อนฯ ล่าช้าจะส่งผลให้ผู้รื้อย้ายบ้านจะต้องจ่ายค่าเช่าบ้านเป็นระยะเวลานาน อีกทั้งโครงการนี้เริ่มต้นจากการจัดระเบียบที่อยู่อาศัยเพื่อก่อสร้างเขื่อน แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปไม่มีการก่อสร้างเขื่อนในบริเวณนั้นเกิดขึ้นจึงทำให้คนในชุมชนขาดความเชื่อมั่นต่อโครงการว่าจะเกิดขึ้นจริงตามที่ประชาสัมพันธ์ไว้หรือไม่ บางคนเริ่มเกิดความลังเลที่จะเข้าร่วมโครงการ หรือเปลี่ยนใจไม่เข้าร่วมโครงการ และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามกฎหมายแก่ผู้คัดค้าน และไม่ยินยอมหรือย้ายบ้านออกจากพื้นที่ริมคลอง จึงเป็นส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ สอดคล้องกับปัจจัยด้านความร่วมมือและการประสานงานในส่วนของความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของวรเดช จันทรศร (วรเดช จันทรศร, 2558, น. 379) อีกทั้งความล่าช้าในการดำเนินโครงการหนึ่งของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการได้เช่นเดียวกัน

5. ปัจจัยด้านผู้ปฏิบัติงาน การขาดความรู้ของคนในชุมชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานก่อสร้างทั้งในเรื่องของการจัดหาผู้รับเหมา การควบคุมงาน และการตรวจรับงาน รวมทั้งการบริหารสัญญาจ้างก่อสร้างทำให้การดำเนินโครงการไม่ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหวัง เนื่องจากโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยกำหนดให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยของตนเองใน

แต่ละชั้นตอน จึงทำให้คนในชุมชนเสมือนเป็นผู้ปฏิบัติงานเฉกเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ ซึ่งข้อเท็จจริงพบว่า บางชุมชนประสบปัญหาผู้รับเหมาทำงานทำให้การก่อสร้างล่าช้าต้องหาผู้รับเหมาก่อสร้างรายใหม่ส่งผลให้ราคาค่าก่อสร้างปรับตัวสูงขึ้น ผู้เข้าร่วมโครงการต้องรับภาระค่าก่อสร้างเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่บางชุมชนประสบปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพงานก่อสร้าง และผู้รับเหมาก่อสร้างไม่ซอมแซมงานก่อสร้างในระยะเวลาประกันผลงานหรือเข้าซ่อมแซมล่าช้าจนไม่สามารถรอกการดำเนินการได้ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการต้องเสียเงินซ่อมแซมเองซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพในการพัฒนาที่อยู่อาศัยใหม่ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนริมคลองความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน จึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินนโยบายบรรลุผลสำเร็จ (วรเดช จันทรศร, 2558, น. 378)

วิเคราะห์ความสำเร็จและความล้มเหลวการนำนโยบายไปปฏิบัติในมุมมองผู้วิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินโครงการและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการบ้านมั่นคงริมคลอง กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีมุมมอง ที่สรุปได้ ดังนี้

1. ความต่อเนื่องและความชัดเจนของนโยบาย เป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการบ้านมั่นคงริมคลอง เนื่องจากในระหว่างที่นำนโยบายไปปฏิบัติอาจเกิดปัญหาอุปสรรคที่ระดับผู้ปฏิบัติงานที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเองได้ จึงต้องรอแนวทางหรือความชัดเจนของระดับนโยบายก่อน

2. ภาวะผู้นำ ทักษะ และความเข้าใจ ด้านการบริหารของผู้นำชุมชนนั้นมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ เนื่องจากผู้นำชุมชนจะเป็นสื่อกลางในการติดต่อ ประสาน ระหว่างเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ กับคนในชุมชนและผู้ร่วมโครงการ อีกทั้งยังเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนหลักของโครงการ

3. กลุ่มเป้าหมายมีทั้งผู้ที่มีความเข้าใจ และขาดความเข้าใจ ในผลได้และผลเสีย ที่อาจเกิดขึ้นจากการนำนโยบายไปปฏิบัติในขณะเดียวกันก็มีทัศนคติต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติที่แตกต่างกันไป ประกอบกับการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาดำเนินการ และอาจทำให้ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชนในชุมชนมีมากยิ่งขึ้น

4. ความล่าช้าของการดำเนินโครงการหนึ่งส่งผลกระทบต่อโครงการอื่นโครงการหนึ่ง อีกทั้งความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังมีส่วนช่วยให้โครงการประสบความสำเร็จได้รวดเร็ว และเป็นไปตามแผนนโยบายที่กำหนดไว้มากยิ่งขึ้น

5. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วม และความรู้เชิงเทคนิค ให้คนในชุมชนยังคงเป็นสิ่งที่จะต้องเสริมสร้างให้เกิดเพิ่มให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง มีศักยภาพและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้น เพื่อให้โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองประสบความสำเร็จ

5.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลของการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการนำนโยบายที่ภาครัฐตัดสินใจเลือกแล้วไปปฏิบัติจริง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ข้อเสนอแนะ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยแนวทางการนำนโยบายบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนริมคลอง กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้ คือ

1. คณะกรรมการระดับนโยบายซึ่งเป็นกลไกหนึ่งของโครงการ จะต้องมีการประเมินผลระหว่างกา
ดำเนินโครงการ (On-going Evaluation) อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการปัญหา
อุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าหรือความสำเร็จของโครงการ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น อีกทั้งหน่วยปฏิบัติ
ต้องกล้าที่จะยอมรับปัญหาอุปสรรคที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในระดับหน่วยงานหรือระดับพื้นที่และนำเสนอปัญหาอุปสรรคที่
เกิดขึ้นไปสู่ระดับนโยบายเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาคต่อไป

2. หน่วยงานของรัฐ ควรเสริมสร้างทักษะ และภาวะผู้นำให้แก่ผู้นำชุมชน เพื่อเป็นกำลังสำคัญใน
การบริหารงานและพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

3. การสร้างความเข้าใจ และสร้างการยอมรับที่จะเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของแต่ละฝ่าย รวมทั้ง
การสร้างความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม โดยยึดมั่นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน
น่าจะเป็นทางออกของปัญหาที่ดีกว่าการบังคับกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม หากภาครัฐ
พยายามดำเนินนโยบายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติที่เกิดขึ้น รับฟังความคิดเห็นของ
ประชาชน และพยายามให้ความช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน ด้วยมุ่งหวังให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และ
มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี แต่ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน ที่กระทำผิดกฎหมาย ภาครัฐต้องนำกฎหมายที่มี
อยู่มาบังคับใช้อย่างจริงจัง เพื่อให้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้รับการแก้ไขและเกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ทั้งนี้
หากภาครัฐละเลยเพิกเฉยที่จะบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ ก็จะทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมยังคงอยู่และอาจทวีความรุนแรง
รวมทั้งความซับซ้อนของปัญหาจะเพิ่มมากขึ้นจนยากต่อการแก้ไข นอกจากนี้ การบังคับใช้กฎหมายจะต้องก่อให้เกิดความ
เป็นธรรมในสังคม เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรือความขัดแย้งตามมา

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงาน ต้องให้ความสำคัญกับนโยบายที่นำไปปฏิบัตินี้ ซึ่งเป็น
นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล และดำเนินการตามบทบาท หน้าที่ของตนเอง อย่างเต็มที่ อีกทั้งดำเนินการให้อยู่ในกรอบ
ระยะเวลาที่วางแผนร่วมกันอย่างเคร่งครัด เพื่อให้งานที่วางแผนไว้เกิดความต่อเนื่อง และเป็นไปตามข้อกำหนด

5. หน่วยงานของรัฐควรเป็นพี่เลี้ยงในการให้ความรู้ คำแนะนำ และคำปรึกษาแก่ชุมชนที่ขาด
บุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจใน เรื่อง ของการบริหารสัญญา งานบัญชี และงานก่อสร้าง ซึ่งต้องใช้ทักษะ ความรู้ และ
ประสบการณ์เฉพาะทางที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย เพื่อให้ชุมชนค่อย ๆ เรียนรู้ และเสริมสร้างประสบการณ์ ดังกล่าว จน
สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของชุมชนมากยิ่งขึ้น
เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่นำไปประยุกต์ใช้

ข้อเสนอแนะ สำหรับหน่วยงานในกระบวนการนำนโยบายหรือโครงการไปปฏิบัติ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านงบประมาณและทรัพยากรในการดำเนินการ ควรตรวจสอบว่ามีปริมาณเพียงพอ มี
ความพร้อมของงบประมาณและทรัพยากรในการดำเนินตลอดโครงการหรือไม่ จะจัดสรรงบประมาณและการใช้ทรัพยากร
อย่างไร จึงมีประสิทธิภาพสูงสุด หรือควรมีเครื่องมือการจัดการหรือการอำนวยความสะดวกอะไรบ้าง หรือข้อติดขัด
อะไรบ้าง ที่จะต้องแก้ไขเพื่อสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้ทันเวลา

2. ปัจจัยด้านหน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรตรวจสอบว่านโยบายที่ให้นำไปปฏิบัติ นั้น มีความ
เหมาะสมกับหน้าที่และภารกิจหลักของหน่วยงานหรือไม่ กระบวนการปฏิบัติงาน และการติดต่อสื่อสารของหน่วยงาน มี

ความยืดหยุ่นมากน้อยเพียงใด มีจำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ การนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติ มีความเพียงพอต่อความต้องการหรือไม่ ลักษณะโครงการมีความยืดหยุ่นทั้งภายในและภายนอกหรือไม่

3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมผู้บริหารหน่วยงานจำเป็นต้องคำนึงถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติที่มาจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ตลอดจนผลกระทบที่ไม่คาดคิด เช่น กลุ่มผู้ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่าง มีการต่อต้านนโยบาย การคัดค้านจากผู้เสียประโยชน์ และการวางแผนในการรับมือร่วมกัน

4. ปัจจัยด้านกลุ่มเป้าหมาย และประชากร ควรมีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนต่อนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติ ซึ่งควรทำก่อนที่นโยบายนั้นจะนำออกมาใช้เพื่อทำให้ทราบถึงแนวโน้มการสนับสนุนจากประชาชน และหากสามารถดึงให้กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการได้ตั้งแต่ต้นจนถึงปลายทางได้ ก็จะสามารถสร้างการยอมรับและเพิ่มโอกาสความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติได้สูงขึ้น

5. ปัจจัยด้านการประสานงานและความร่วมมือ (อย่างต่อนื่อง) ควรต้องทราบว่าจะมีหน่วยงานใดบ้างที่เข้าเกี่ยวข้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่กับการนำนโยบายไปปฏิบัติ ระบบการติดต่อสื่อสารระหว่างกันจะเป็นรูปแบบใดในการดำเนินการร่วมกัน

6. ปัจจัยด้านการติดตามประเมินผลความก้าวหน้า ควรต้องมีการกำหนดระบบการติดตามงานของแต่ละหน่วยงาน ที่เป็นที่ยอมรับจากฝ่ายต่าง ๆ ว่าเป็นวิธีการ ขั้นตอนการประเมินผล ที่มีครอบคลุมทุกกระบวนการในการนำนโยบายไปปฏิบัติหรือไม่ สามารถเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานได้ด้วยหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการคัดค้าน/หรือการใช้ประเด็นทุจริต ในการโจมตีการปฏิบัติหน้าที่จากฝ่ายที่ต่อต้านในการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม องค์กรที่ดีควรตั้งประชาชน ชุมชน และกลุ่มเป้าหมาย ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลโครงการ เป็นวิธีที่ควรพิจารณาความเป็นได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการคลัง กรมธนารักษ์. (2561). *โครงการพัฒนาชุมชนริมคลองเพื่อรองรับนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาการรुकล้ำคลอง พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

จุมพล นิมพานิช. (2554). *การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ: มุมมองในทัศนะทางรัฐศาสตร์ การเมือง และรัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารและกรณีศึกษาของไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาย โพลิตา. (2559). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัย*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ผู้จัดการออนไลน์. (2557, 12 กันยายน). “ประยุทธ์” นำ ครม.แถลงนโยบาย 11 ด้าน เน้นยุทธศาสตร์ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ของในหลวง. *ผู้จัดการออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/politics/detail/9570000104782>

่องพรรณ ตรียมงคลกุล, และสุภาพ ฉัตรภรณ์. (2559). *การออกแบบการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). *คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 9/2560 เรื่อง การดำเนินโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองลาดพร้าวและคลองเปรมประชากรเพื่อแก้ไขปัญหาการรुकล้ำน้ำสาธารณะ*. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 54 ง ประกาศใช้ 21 กุมภาพันธ์ 2560.

วรเดช จันทรศร. (2548). *การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สหાયบลิ็อกการพิมพ์.

วรเดช จันทรศร. (2554). *การนำนโยบายไปปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: สหાયบลิ็อกการพิมพ์.

วรเดช จันทรศร. (2558). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สหાયบลิ็อกการพิมพ์.

- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2546). *คู่มือบ้านมั่นคง ฉบับชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2550). *ปัจจัยความสำเร็จ 8 ขั้นตอนของความสำเร็จของโครงการบ้านมั่นคง*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2551). *คู่มือการจัดทำโครงการบ้านมั่นคงโดยองค์กรชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2558). *โครงการบ้านมั่นคง: การพัฒนาที่อยู่อาศัยโดยองค์กรชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2563). *คู่มือการบริหารโครงการ “โครงการบ้านมั่นคงเมืองและชนบท ปีงบประมาณ 2564*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2564). *การพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง*. สืบค้นจาก https://web.codi.or.th/development_project/20190321-126/
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2554). *โครงการบ้านมั่นคงยกระดับคุณภาพชีวิตคนจนเมือง*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สมบัติ อารังญวงศ์. (2558). *นโยบายสาธารณะ: แนวความคิดการวิเคราะห์และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2553). *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, และกรรณิการ์ สุขเกษม. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ: การวิจัยปัญหาปัจจุบันและการวิจัยอนาคตไกล*. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้า พรินติ้ง.
- Aalbers, M. B., & Gibb, K. (2014). Housing and the right to the city: introduction to the special issue. *International Journal of Housing Policy*, 14(3), 207-213.
- Anderson, J. E. (2015). *Public policymaking: an introduction* (8th ed.). Australia: Wadsworth.
- Bangkok Metropolitan Administrator. (n.d.). *Flood maps and statistical tables*. Retrieved from <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/flood/bkk.pdf>
- Chantarasorn, W. (2011). *Public Policy Implementation Theory* (5th ed.). Bangkok: Thai University Researchers Association. (in Thai).
- Community Organizations Development Institute (Public Organization). (2017). *Handbook of waterside housing development project*. Bangkok: n.p. (in Thai).
- Denhardt, R. B., & Denhardt, J. V. (2000). The New Public Service: Serving Rather than Steering. *Public Administration Review*, 60(6), 549-559.
- Department of Drainage and Sewerage. (2019). *The number of houses invading Ladprao Canal* (Mimeographed). (in Thai).
- Mazmanian, D. A., & Sabatier, P. A. (1989). *Implementation and public policy: With a new postscript*. Latham, MD: University Press of America.
- National Housing Authority. (2017). *Community information for low income people*. Retrieved from <https://housingkc.nha.co.th/files/article/attachments>